

SZKOŁA I UNIWERSYTET W ŻYCIU KOŚCIOŁA I NARODU

NAUCZANIE KOŚCIOŁA O SZKOLE I UNIWERSYTECIE — Katolicka wizja szkoły — Nauczanie religii w szkole — Szkoły katolickie — Katolicka wizja uniwersytetu — Uniwersytety katolickie

OPIS SYTUACJI POLSKIEJ SZKOŁY I UNIWERSYTETU — Stan organizacyjny — Dziedzictwo i wyzwania — Nauczanie religii w szkole — Sytuacja szkół wyższych

WSKAZANIA I POSTULATY SYNODALNE — Wskazania podstawowe — Wspólnota nauczycieli, rodziców i uczniów — Katecheza w szkole — Szkoły katolickie — Obecność Kościoła w szkołach wyższych — Odnowa struktur uczelni katolickich

1. Wielkość człowieczego ducha, moc świadectwa Kościoła i siła państwa mają swoje korzenie w starannej i wytrwałej edukacji. Najważniejszym zadaniem szkół i uniwersytetów jest kształtowanie umysłów i serc uczniów i studentów, wspomaganie ich w zdobywaniu mądrości i korzystaniu z dóbr kultury, formowanie wrażliwości na dobro i piękno, wspieranie w uzyskiwaniu kompetencji zawodowych. Kościół od swoich początków aktywnie włączył się w wielkie dzieło wychowywania ludzi i społeczeństw przez katechezę i tworzenie sieci własnego szkolnictwa, a w pewnym momencie dziejów stanął u kolebki uniwersytetu.

Także w historii naszej Ojczyzny można dostrzec trwałe związki wychowania i ewangelizacji. W imię wierności Ewangelii i swojej szczytnej tradycji Kościół w Polsce, zgromadzony na Synodzie, pragnie dać wyraz poczuciu odpowiedzialności za tę istotną dziedzinę życia osobistego i społecznego oraz zaprosić wszystkich, aby nie szczędzili wysiłków w służbie jej odnowy i reformy.

2. W okresie przedwojennym wykład nauki Kościoła o szkole i wychowaniu dał Pius XI w encyklice „*Divini illius Magister*” z 1929 r. W naszych czasach nauka ta, odpowiednio odnowiona, została ukazana w „*Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim*” Soboru Watykańskiego II. Papież Jan Paweł II rozwinął ją w adhortacji apostołskiej „*Catechesi tradendae*” z 1979 r. oraz w konstytucjach apostołskich „*Sapientia christiana*” z tego samego roku i „*O uniwersytetach katolickich*” z 1990 r.

Przepisy kościelne dotyczące wychowania katolickiego, szkół, uniwersytetów i fakultetów kościelnych podaje Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonach 793–821.

Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego opublikowała kilka doniosłych aktów dotyczących problemów szkół katolickich. Do najważniejszych należy zaliczyć dokumenty: „*Szkoła katolicka*” z 1977 r., „*Katolik świecki świadkiem wiary w szkole*” z 1982 r., „*Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*”

Wierność
tradycji
i otwarcie
ku przyszłości

Magisterium
kościelne

z 1988 r. i „List do rodzin zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego prowadzących szkoły katolickie” z 1996 r. W poznaniu nauczania Kościoła na temat nauki religii i katechezy pomocne jest „Dyrektorium ogólne o katechizacji”, wydane w 1997 r. przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa. W świetle tych dokumentów Synod pragnie przedstawić swoją naukę o szkole i uniwersytecie, ukazać blaski i cienie obecnego stanu edukacji narodowej oraz sformułować propozycje rozwiązań i postulatory pastoralne.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA O SZKOLE I UNIWERSYTECIE

Katolicka wizja szkoły

Zadania szkoły

3. Kościół określa szkołę „jako miejsce integralnej formacji osoby, poprzez systematyczną i krytyczną asymilację kultury”¹. Do podstawowych zadań szkoły należy troskliwe kształtowanie władz umysłowych, rozwijanie zdolności wydawania prawidłowych sądów, wprowadzanie w dziedzictwo kultury, przekazywanie wiedzy, formowanie zmysłu wartości, przygotowanie do życia zawodowego, kształtowanie wśród uczniów o różnych charakterach i pochodzeniu społecznym ducha braterstwa, który prowadzi do wzajemnego zrozumienia². W tym sensie szkoła jest także środowiskiem zawiązywania mocnych więzi społecznych, wrastania w społeczność lokalną, regionalną, narodową i państwową, a także miejscem spotkania z żywą tradycją i kulturą Europy i świata.

Pierwszeństwo rodziców w wychowaniu

4. Rodzice są głównymi wychowawcami swych dzieci³ i ich prawo a zarazem obowiązek spełniania tej funkcji jest „czymś pierwotnym i mającym pierwszeństwo w stosunku do zadań wychowawczych innych osób”⁴. Szkoła ma jednakże zasadnicze znaczenie wśród instytucji, które wspierają rodzinę w wypełnianiu jej posłannictwa wychowawczego⁵.

Wolność wyboru szkoły

5. Rodzice mają prawo do swobodnego i zgodnego ze swoimi przekonaniem wyboru szkoły lub innych środków niezbędnych do kształcenia dzieci. Mają też prawo do tego, żeby ich dzieci nie uczęszczały do szkół, które nie zgadzają się z przekonaniem moralnymi i religijnymi rodziny. Władze publiczne powinny zapewnić taki system finansowania oświaty, który umożliwi rodzicom korzystanie z tego prawa, bez nakładania na nich niesprawiedliwych ciężarów⁶.

Poszanowanie wolności sumienia i słuszny pluralizm szkół

6. Kościół, w przekonaniu, że pluralizm szkół umożliwi poszanowanie podstawowych praw człowieka i jego wolności, odrzuca monopol państwa w zakresie szkolnictwa⁷. Realizując prawo do wolności sumienia oraz prawo rodziców do wyboru szkoły, która najlepiej odpowiada ich poglądom wychowawczym, sam tworzy szkoły katolickie różnych stopni. Wierni powinni popierać te szkoły, świadcząc w miarę możliwości pomoc w ich zakładaniu i utrzymaniu⁸.

Misja nauczyciela –wychowawcy

7. Kościół odnosi się ze szczególnym uznaniem do powołania nauczyciela — wychowawcy⁹. W rozumieniu pedagogiki katolickiej nauczyciel jest nie tylko specjalistą ograniczającym się do przekazywania w sposób usystematyzowany zespołu wiadomości, lecz przede wszystkim wychowawcą i mistrzem wspierającym powołanie swoich uczniów do życia w prawdzie i miłości. Jan Paweł II stwierdza wprost, że wychowawca rodzi wychowanka w znaczeniu duchowym.

Uznając wychowanie za autentyczne apostołstwo¹⁰, Kościół dostrzega w nim szczególną formę udziału w posłannictwie prorockim Chrystusa, jedynego Mistrza i Nauczyciela¹¹.

Nauczanie religii w szkole

8. Nauczanie religii w szkole powinno prowadzić nie tylko do poznania chrześcijaństwa, lecz przede wszystkim do umiłowania Boga i przyłgnięcia do Niego.

Główne zadania
nauki religii

Stanowi ono również ważny element kształtowania odpowiedzialnych postaw uczniów i integracji ich osobowości.

9. Nauczanie religii w szkole jawi się „jako dyscyplina szkolna, która wymaga takiej samej systematyczności i organizacji jak inne przedmioty. Powinno ono ukazywać orędzie i wydarzenie chrześcijańskie z taką samą powagą i głębią, z jaką przedstawiają swoje treści inne dyscypliny. Jednak nauczanie religii w szkole nie sytuuje się obok innych przedmiotów jako coś dodatkowego, ale jako element koniecznego dialogu interdyscyplinarnego. [...] Takie przedstawienie orędzia chrześcijańskiego będzie wpływać na sposób, w jaki rozumie się początek świata i sens historii, podstawę wartości etycznych, funkcję religii w kulturze, przeznaczenie człowieka, relację z naturą”¹².

Dialog interdy-
scyplinarny

10. Katecheza szkolna ma za zadanie pomagać uczniom wierzącym w lepszym zrozumieniu i przeżywaniu orędzia chrześcijańskiego w relacji do problemów egzystencjalnych i moralnych charakterystycznych dla każdej istoty ludzkiej i wspólnych wszystkim wielkim religiom. Natomiast uczniom przeżywającym wątpliwości religijne, winna nieść pomoc w odkrywaniu, jakie są odpowiedzi, których Chrystus udziela na ich pytania i jak Kościół podchodzi do ich wątpliwości¹³.

Zadania
katechezy

Szkoły katolickie

11. Szkołę uważa się za katolicką, gdy „jest kierowana przez kompetentną władzę kościelną lub kościelną osobę prawną publiczną (diecezję, parafię, zgromadzenie zakonne), albo została uznana za katolicką dokumentem na piśmie przez kompetentną władzę kościelną”. Władzą tą jest biskup diecezjalny¹⁴.

Aprobata
kościelna

12. Szkoła katolicka, tak jak inne szkoły, zdąza do prawdziwie ludzkiej formacji dzieci i młodzieży¹⁵. Z samej zasady jest ona otwarta dla wszystkich, bez względu na wyznanie czy światopogląd. Uczy ona i wychowuje w duchu ekumenizmu oraz w szacunku dla każdego człowieka.

Otwartość

13. Chrześcijańska koncepcja świata, w której centrum stoi Chrystus, określa i wyróżnia szkołę katolicką. Koncepcja ta ma przenikać nauczanie oraz stanowić podstawę wychowania¹⁶.

Światło wiary

Szkoła katolicka w duchu wolności i miłości pomaga uczniom, aby w rozwijaniu własnej osobowości kierowali się prawdą o nowym stworzeniu, którym stajemy się przez chrzest, a także aby poznanie świata, życia i kultury człowieka, które stopniowo zdobywają, było oświetlone wiarą¹⁷.

14. Katolicki wychowawca jest wezwany do sumiennego kierowania się chrześcijańską wizją człowieka, w zgodzie z nauczaniem Kościoła. Tak pojęta praca wychowawcza, odnajdując wzór człowieczeństwa w Jezusie Chrystusie, zmierza do możliwie pełnego i wszechstronnego rozwoju człowieczeństwa wychowanków.

Nauczyciel

Katolicka wizja uniwersytetu

Misja uniwersytetu 15. Szczególne miejsce w trosce Kościoła o rozwój nauki, wiedzy i wychowania zajmuje szkolnictwo wyższe, a zwłaszcza uniwersytet. „Narodzony z serca Kościoła”, stanowi on „jedyny w swoim rodzaju ośrodek twórczej pracy i promieniowania wiedzy, służący dobru ludzkości. Wypełniając swe powołanie, *Universitas magistrorum et scholarium* oddaje się badaniom naukowym oraz nauczaniu i formacji studentów, którzy z własnej woli towarzyszą swym nauczycielom, złączeni z nimi tą samą miłością wiedzy”¹⁸. Dlatego Kościół głosi, że uniwersytety, jako wspólnoty ludzi poszukujących prawdy, są niezbędne dla życia narodu i Kościoła¹⁹.

Poszukiwanie prawdy 16. Chrześcijaństwo, głosząc możliwość poznania prawdy, inspiruje i zmusza niejako do jej poszukiwania. „Bez odniesienia do niej każdy zdany jest na samowolę ludzkiego osądu, a jego istnienie jako osoby oceniane jest wyłącznie według kryteriów pragmatycznych, opartych zasadniczo na wiedzy doświadczalnej [...]”²⁰. Kościół uważa, że znakiem odniesienia rozmaitych gałęzi nauk i wydziałów akademickich do prawdy jest istnienie i zgodna ze wskazaniami Magisterium działalność wydziału teologii w strukturze uniwersytetu.

Wolność i odpowiedzialność działań naukowych 17. Kościół zdecydowanie broni zasady wolności badań akademickich. Jednocześnie przypomina, że zasady tej nie wolno oddzielać od odpowiedzialności etycznej uczonego. Każdy nauczyciel akademicki jest powołany do tego, aby spełniał funkcję „sumienia krytycznego” wobec wszystkiego, co zagraża człowieczeństwu lub co je pomniejsza w życiu osób ludzkich i społeczeństw.

Wyższe szkoły katolickie

Specyfika katolickiego szkolnictwa wyższego 18. W działalności Kościoła na polu nauki i wychowania szczególne znaczenie mają uniwersytety katolickie, wydziały teologii na uczelniach świeckich oraz seminaria duchowne i inne katolickie instytuty studiów wyższych. Ze swej natury dążą one do publicznej, stałej i powszechnej obecności myśli chrześcijańskiej w wysiłku społeczeństwa, skierowanym ku rozwijaniu nauki i kultury²¹. Szczególnym zadaniem wyższych szkół katolickich jest „egzystencjalne jednoczenie w pracy intelektualnej dwóch porządków rzeczywistości, które nazbyt często są sobie przeciwstawiane, jak gdyby były wzajemnie sprzeczne: porządki te to z jednej strony poszukiwanie prawdy, a z drugiej pewność, że zna się już źródło prawdy” — Jezusa Chrystusa, objawione Słowo Ojca²².

Służebność wspólnoty akademickiej 19. Każdy katolicki instytut studiów wyższych, a w szczególności uniwersytet, ze względu na swój charakter akademicki, jest wspólnotą, która działając w sposób ściśle naukowy i krytyczny przyczynia się do ochrony i postępu ludzkiej godności oraz dziedzictwa kulturowego poprzez prace badawcze, nauczanie i posługę na rzecz kultury wspólnoty lokalnej, krajowej i międzynarodowej. Dialog pomiędzy rozumem i wiarą, troska o etyczny wymiar nauki, katolicka perspektywa teologiczna i zaangażowanie w służbę ludowi Bożemu, stanowią najbardziej charakterystyczne cechy uniwersytetu katolickiego²³.

Ustanowienie i troska o katolickość 20. Kanoniczne erygowanie bądź zatwierdzanie uniwersytetów i wydziałów kościelnych jest zastrzeżone Stolicy Apostolskiej²⁴. Troska o staranne funkcjonowanie uniwersytetu bądź wydziału kościelnego należy do miejscowego biskupa. Ich status prawny wobec państwa określają odpowiednie ustawy i umowy.

Wykładowcy przedmiotów należących do dziedziny wiary lub obyczajów powinni być świadomi tego, że zadanie to wymaga zachowania ścisłej łączności z autentycznym nauczaniem Kościoła, przede wszystkim zaś z magisterium Biskupa Rzymskiego. Po złożeniu przepisane go wyznania wiary otrzymują oni misję kanoniczną od wielkiego kanclerza lub jego delegata²⁵. W momencie mianowania wszyscy pracownicy naukowcy i administracyjni winni zostać poinformowani o katolickiej tożsamości uniwersytetu lub wydziału, o tym co z niej wynika, jak również o ciężącym na nich obowiązku jej umacniania, a przynajmniej respektowania.

21. Przełożeni i profesorowie uniwersytetów i fakultetów katolickich powinni troszczyć się o wzajemną współpracę polegającą na koordynacji poszukiwań i podejmowaniu wspólnych inicjatyw w dążeniu do prawdy. W większym stopniu zasada ta dotyczy poszczególnych wydziałów uczelni. Na każdym uniwersytecie katolickim winny być prowadzone zajęcia interdyscyplinarne, uwzględniające głównie te kwestie teologiczne, które mają związek z przedmiotami wykładanymi na jego wydziałach²⁶.

Obowiązek
współdziałania

OPIS SYTUACJI POLSKIEJ SZKOŁY I UNIWERSYTETU

Stan organizacyjny

22. „Ustawa o systemie oświaty” z 1991 r. uporządkowała zasady edukacji w szkołach podstawowych i średnich. Treści wychowawcze skoncentrowała ona wokół wartości rodzinnych, chrześcijańskich i obywatelskich, które korzeniami tkwią w tradycji narodu, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultury europejskiej²⁷. Pierwszy i decydujący głos w wychowaniu dała rodzinie, a szkole i placówkom oświatowym przypominała o obowiązku wspierania rodziny w tym procesie²⁸. W ten sposób władze Rzeczypospolitej odrzuciły różne formy indoktrynacji, do których była wykorzystywana oświata w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

23. Od roku szkolnego 1999/2000 rozpoczyna się reforma systemu edukacji. Kształcenie dzieci i młodzieży odbywać się będzie w trzech zasadniczych etapach: sześciolletniej szkoły podstawowej, trzyletniego gimnazjum oraz trzyletniego liceum profilowanego.

Do fundamentalnych zadań reformy szkoły zalicza się umożliwienie uczniom poznawania i rozumienia świata oraz jego kultury, rozumienia siebie, innych ludzi i ich poglądów, poszukiwania duchowych wartości życia, kształtowania własnej wartości i rozwijania potrzeby doskonalenia się²⁹.

24. Monopol państwa na oświatę został przełamany dzięki współdziałaniu rodziców i nauczycieli. Obecnie w Polsce istnieje ok. 1 600 szkół podstawowych i średnich niepublicznych o różnych programach wychowawczych i dydaktyczno-wychowawczych.

25. Szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej, na mocy wymienionej ustawy, mają prawo do częściowej dotacji państwa. Wskutek tego główny ciężar utrzymania szkół społecznych spoczywa na rodzicach uczniów. Tymczasem szkolnictwo niepubliczne przyczynia się w znaczący sposób do zdynamizowania polskiej oświaty — w jego ramach wielu nauczycieli realizuje ciekawe programy autorskie, nawiązuje nowe formy dialogu z młodzieżą, podejmuje interesujące inicjatywy wychowawcze i dlatego zasługuje na pełną dotację ze strony państwa.

Przełom
w systemie
oświaty

Reforma
systemu
oświaty

Szkoły
niepubliczne

Problemy
finansowania

- Niedostatek szkół katolickich 26. Znaczące miejsce wśród szkół niepublicznych zajmują szkoły katolickie. Synod wyraża uznanie wszystkim zakładającym i prowadzącym te szkoły, zwłaszcza zgromadzeniom zakonnym, za wysiłek podjęty dla odrodzenia szkolnictwa katolickiego we współczesnej Polsce. Z ubolewaniem jednak stwierdza, że liczba szkół katolickich w naszym kraju nie odpowiada potrzebom i nie odzwierciedla możliwości Kościoła.
- Równość wobec prawa 27. Szkoły katolickie, w realizowaniu minimum programowego przedmiotów obowiązkowych i wystawianiu świadectw oraz innych druków urzędowych, podlegają prawu polskiemu. W realizowaniu programu nauczania pozostałych przedmiotów stosują się do przepisów kościelnych.
Szkoły katolickie mają prawo do dotacji ze strony państwa i organów samorządowych³⁰.
- Rozwój i struktura szkolnictwa katolickiego 28. Szkoły katolickie są zrzeszone w Radzie Szkół Katolickich, powołanej przez Konferencję Episkopatu Polski w 1994 r. Według danych z 1998 r., w Polsce istnieje ogółem 200 szkół katolickich, w tym 54 szkoły podstawowe, 126 liceów ogólnokształcących i 20 szkół zawodowych różnych szczebli. Instytucje kościelne prowadzą też liczne przedszkola i ogniska wychowawcze.
- Kościelne uregulowania prawne 29. Obok szkół katolickich istnieją także inne, które w zapisie swoich statutów powołują się na zasady chrześcijańskie i na swój związek z Kościołem. Szkoły te, nie posiadając koniecznej aprobaty ze strony władzy kościelnej, nie mogą być uznawane za katolickie.
- Możliwość wyboru podręczników 30. Po roku 1989 wprowadzono różnorodne podręczniki do poszczególnych przedmiotów i dano nauczycielom możliwość ich wyboru. Nie wszystkie podręczniki spełniają jednak podstawowe kryterium wierności prawdzie, a także wymogi pedagogiczne i dydaktyczne, a nauczyciel często czuje się zagubiony i pozbawiony punktu odniesienia wśród wielu propozycji.
- Pluralizm stowarzyszeń i organizacji 31. Prawodawstwo zapewnia pełną swobodę działania na terenie szkoły organizacji, stowarzyszeń i ruchów katolickich. Możliwości te nie są jednak dostatecznie wykorzystywane. Dotyczy to także szkół katolickich.
Nowe uregulowania prawne dają możliwość tworzenia różnorodnych organizacji nauczycieli.

Dziedzictwo i wyzwania

- Niedoceniecie roli szkolnictwa 32. Pomimo wielu poważnych zmian w systemie oświatowym wydaje się, że w polityce państwa nie przykładana jest odpowiedniej wagi do problemów edukacji. W budżecie państwa, a często także w budżetach samorządów lokalnych, przeznaczana się zbyt mało środków na szkolnictwo. Szkoły są więc niedoinwestowane, nauczyciele źle opłacani, trudne warunki nauczania pogłębia nadmierna liczba uczniów w klasach itp. Sytuacja ta przyczynia się do zdeprecjonowania roli powołania nauczycielskiego i znaczenia wykształcenia.
- Znaki nadziei 33. Wśród dokonań pozytywnych na pierwszym miejscu należy postawić podjęcie przez odrodzone państwo polskie bezprecedensowej reformy oświaty.
Liczne samorządy lokalne, które przejęły odpowiedzialność za szkoły, potraktowały poważnie wynikające z tego zobowiązania.
Szkoły niepubliczne przyczyniają się do rozwoju polskiego szkolnictwa.

Coraz liczniejsi rodzice uświadamiają sobie uprawnienia i obowiązki wobec szkoły.

34. Skutki indoktrynacji komunistycznej tkwią w mentalności wielu ludzi wykształconych i wychowanych w czasach PRL, w tym nauczycieli i innych osób odpowiedzialnych za obecny stan szkolnictwa. Nie udało się wykorzenić nawyków do komunistycznej interpretacji roli rodziny w procesie wychowawczym, rozdziału Kościoła od państwa, pomocniczej funkcji szkoły w procesie naukowo-wychowawczym. Neutralność szkolnictwa pojmowana jest jako nieobecność jakichkolwiek elementów, deklaracji czy znaków wiary i życia religijnego.

Skutki
komunizmu

35. Rodzice większości uczniów, pięćdziesięcio- i czterdziestoletni, to pokolenie, które szczególnie odczuło ciężar przemian ustrojowych, długotrwałego kryzysu ekonomicznego, trudności na rynku pracy i złych warunków mieszkaniowych. Stanowią oni zarazem tę część społeczeństwa, która, jak wykazują badania socjologiczne, stosunkowo najslabiej związana jest z Kościołem.

Cechy
pokoleniowe
rodziców

Oslabienie życia religijnego tego pokolenia sprawia, że stosunkowo wiele dzieci nie znajduje w swoich rodzinach żywych i bliskich przykładów wiary i modlitwy.

Młodsze pokolenie rodziców stanowi tę część społeczeństwa, która szczególnie szybko przyjmuje związany ze zmieniającą się sytuacją cywilizacyjną nowy obraz świata, a zarazem odrzuca lub podaje w wątpliwość istnienie autorytetów. Dotyka to bezpośrednio dzieci, a pośrednio szkoły i Kościoła, nauczycieli i katechetów. W konsekwencji instytucje te mogą spodziewać się zarówno współdziałania rodziców, jak i niezrozumienia przez nich swego autorytetu i posłannictwa.

Nauczanie religii w szkole

36. Nauka religii w szkole została przywrócona „Ustawą o systemie oświaty” z 1991 r. Kwestię tę reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie nauki religii w szkole publicznej.

Powrót nauki
religii
do szkół

W tekście Konkordatu stwierdza się: „Uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci oraz zasadę tolerancji Państwo gwarantuje, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola, prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych”³¹.

37. Status prawny katechety jako nauczyciela w szkole publicznej określa znowelizowana w 1996 r. Karta Nauczyciela.

Status
prawny
katechety

Nauczyciele religii muszą posiadać misję kanoniczną od biskupa diecezjalnego. Jej cofnięcie oznacza utratę prawa do nauczania religii.

W sprawach treści nauczania i wychowania religijnego katecheci podlegają przepisom kościelnym, w innych zaś sprawach zarządzeniom władz oświatowych³².

38. Wprowadzenie nauki religii w szkołach publicznych stworzyło większą szansę objęcia misją ewangelizacyjną zarówno uczniów, jak i samych nauczycieli i wychowawców. Misja ta jest na ogół dobrze spełniana. Niekiedy jednak napotyka ona na trudności spowodowane nieprzychylną postawą niektórych nauczycieli i rodziców, a niekiedy także brakami w duchowości samych katechetów.

Szansa
ewangelizacji

39. Niekóre trudności wynikają z niedostosowania programów katechetycznych do realiów współczesnej szkoły, a także z braków przygotowania pedagogicz-

Przyczyny
trudności

nego pewnej liczby katechetów. Problemem doby obecnej jest lęk katechetów przed aktywną obecnością w szkole i stosowanie nieprzekonujących form przekazu nauki katolickiej. Daje się nadto zauważyć nie wystarczającą współpracę proboszczów z katechetami i dyrektorami szkół, nieznajomość prawa oświatowego i brak zainteresowania życiem szkoły. Wyraża się to m.in. w absencji w posiedzeniach rad pedagogicznych i w uroczystościach szkolnych. Poważną trudność powoduje brak programów szkolnych katechezy i katechizmów, bazujących na Katechizmie Kościoła Katolickiego.

Jeszcze inną przyczynę trudności katechezy w szkole stanowi niedostateczne wyjaśnienie i uregulowanie odpowiedzialności szkół za wspieranie działań katechetów.

Sytuacja szkół wyższych

Zadania uczelni

40. Środowiska akademickie są miejscem kształcenia i formowania polskiej inteligencji, stanowiącej o przyszłości narodu, państwa i Kościoła. Ich funkcjonowanie reguluje „Ustawa o szkolnictwie wyższym” i „Ustawa o tytule naukowym i stopniach naukowych” z 12 września 1990 r., wraz z odpowiednimi rozporządzeniami i nowelizacjami.

„Ustawa o szkolnictwie wyższym” do podstawowych zadań uczelni zalicza kształcenie studentów w zakresie danej gałęzi wiedzy, przygotowanie do wykonywania odpowiednich zawodów, prowadzenie badań naukowych lub twórczej pracy artystycznej, rozwijanie i upowszechnianie kultury narodowej, pracę wychowawczą w duchu poszanowania praw człowieka, patriotyzmu, demokracji i odpowiedzialności za losy społeczeństwa i państwa, podejmowanie starań, aby w środowisku akademickim panował szacunek wobec prawdy i sumiennej pracy oraz atmosfera wzajemnej życzliwości³³. Kościół popiera tak sformułowane cele i pragnie współpracować w dziele ich realizacji poprzez katolicką formację pracowników nauki oraz sieć duszpasterstw akademickich.

Konsekwencje kryzysu materialnego

41. Pogłębia się kryzys materialny i kadrowy uczelni. Niewystarczający jest poziom nakładów na rozwój nauki, w tym również placówek akademickich. Z tego powodu opuściło kraj wielu dobrze przygotowanych naukowców, inni zaś odchodzą z uczelni do pracy w przedsiębiorstwach i firmach. Liczni studenci, ze szkodą dla rozwoju intelektualnego, łączą studiowanie z pracą zarobkową, nierzadko w pełnym wymiarze godzin.

Uczelnie prywatne

42. Po roku 1989 obserwuje się znaczący wzrost liczby szkół wyższych, szczególnie niepaństwowych. Kościół ocenia pozytywnie ten proces. Zwraca jednak uwagę, że nowe uczelnie nazbyt często nastawiają się wyłącznie na przygotowanie zawodowe, pomijając rozwój kultury umysłu i ducha.

Uczelnie i wydziały kościelne

43. System wyższych szkół katolickich w Polsce tworzą obecnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski w Lublinie — jako uczelnia kościelna uznana przez państwo, Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Opolskim w Opolu, oraz Wydział Teologiczny na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu — jako uczelnie państwowe, Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Papieski Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie — których status prawny oraz tryb i zakres uznawania przez państwo stopni i tytułów

naukowych, nadawanych przez te uczelnie, jest regulowany umową między rządem polskim a Konferencją Episkopatu Polski, upoważnioną przez Stolicę Apostolską.

W Konkordacie Rzeczpospolita Polska „gwarantuje Kościołowi katolickiemu prawo do swobodnego zakładania i prowadzenia szkół wyższych, w tym uniwersytetów, odrębnych wydziałów i wyższych seminariów duchownych oraz instytutów naukowo-badawczych”³⁴.

44. Dotacje państwa zostały przyznane Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu i Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie ale nie dotyczą one inwestycji budowlanych³⁵. Pozostałe wyższe szkoły katolickie, w tym także seminaria duchowne, nie otrzymują żadnych dotacji z publicznego budżetu.

Finansowanie
uczelni

WSKAZANIA I POSTULATY SYNODALNE

45. W odczuciu wielu Polaków brakuje dzisiaj wspólnej, obywatelskiej wizji szkoły i jej miejsca w życiu i kulturze. Kościół w Polsce nie może i nie chce uchylić się od obowiązku formułowania takiej wizji. Zobowiązany jest też szukać w tym celu pomocy i współdziałania władz oświatowych oraz wszystkich ludzi dobrej woli, niezależnie od ich przynależności wyznaniowej i wyborów politycznych. W tym duchu Synod zachęca do kontynuacji narodowej debaty o edukacji. Powinna toczyć się ona na forum wszystkich instytucji opiniodawczych, a także w szkołach i na uczelniach. Jest to także zadanie środków społecznego przekazu, w tym mediów katolickich.

Debata o szkole

Wskazania podstawowe

46. Synod zwraca się do władz państwowych, samorządowych, stowarzyszeń oraz instytucji kulturalnych i edukacyjnych o pogłębienie refleksji nad ich zadaniami w dziedzinie wychowania, a także o tworzenie warunków, miejsc i środków wspomagających szkołę i rodzinę w ich zadaniach wychowawczych.

Wsparcie
szkoły

47. Szczególnego wsparcia wymaga przeprowadzenie reformy systemu edukacji oraz stworzenie nowych programów dydaktycznych i wychowawczych, w tym dostosowanego do współczesnych potrzeb i realiów programu nauczania religii.

Reforma
edukacji

Pluralizm szkolnictwa powinien stanowić ważną zasadę w dziele reformy edukacji narodowej. Realizując tę zasadę, należy właściwie uregulować problem finansowania szkół niepublicznych o charakterze publicznym.

48. Synod apeluje do władz państwowych i wszystkich odpowiedzialnych za edukację o respektowanie faktu, że przeważającą część społeczeństwa stanowią katolicy, którzy mają prawo do ochrony i pielęgnowania drogich im wartości religijnych, światopoglądowych, moralnych i kulturowych. Prawo to nie może być ograniczane i naruszane zwłaszcza w szkole, której trosce rodzice w istotnym zakresie powierzają przyszłość swoich dzieci.

Prawa
katolików

49. Synod Plenarny wzywa władze oświatowe, aby doceniając wagę kształcenia i wychowania młodzieży — przyszłości Rzeczypospolitej i Kościoła, czyniły starania o podniesienie autorytetu nauczycieli oraz troszczyły się o zapewnienie im godziwej płacy, odpowiednich warunków życia i realizacji powołania.

Godność
nauczycieli

Chrześcijańska
odpowiedzial-
ność nauczycieli

50. Synod wzywa wszystkich katolików zaangażowanych w pracę na rzecz szkoły i instytucji edukacyjnych, aby wspierali formy zrzeszania się i współdziałania nauczycieli podejmowane w celu odnowy oblicza polskiej szkoły, zwłaszcza stowarzyszenia i grupy duszpasterskie służące pogłębieniu chrześcijańskiej odpowiedzialności nauczycieli za własne powołanie życiowe i pracę.

Wspólnota nauczycieli, rodziców i uczniów

Autorytet
i zadania
rodziców

51. Synod apeluje do rodziców, aby z powagą i odpowiedzialnością realizowali zasadę, że to oni są pierwszymi wychowawcami, a szkoła, przedszkole i inne instytucje wychowawcze pełnią funkcję pomocniczą w ich trudzie wychowawczym. Rodzice nie mogą zatem uchylać się od rzeczywistego uczestnictwa w życiu przedszkola czy szkoły, a także od stawiania im wymagań, zgodnych z własnymi przekonaniem.

Powołanie
nauczycieli

52. Synod Plenarny, z pełną świadomością, że to przede wszystkim nauczycieli dotyczą problemy związane ze słabością polskiej szkoły, kieruje do nich apel o pogłębianie świadomości swojego powołania oraz o wytrwałość w często nie rozumianym trudzie.

Ewangelizacja
w szkole

53. Nauczyciele katolicy, w tym zwłaszcza katecheci, powinni odważnie korzystać z wszystkich przysługujących im praw i możliwości odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu szkolnym, a także do zrzeszania się i współdziałania w ramach stowarzyszeń katolickich i nauczycielskich grup duszpasterskich. Szczególnie duszpasterze zatrudnieni w szkole powinni chętnie podejmować dialog ze środowiskiem nauczycielskim, uczestniczyć w okresowych spotkaniach z rodzicami i w radach pedagogicznych oraz współorganizować uroczystości religijne i szkolne, a także pielgrzymki i wycieczki.

Dzieci
i młodzież

54. Dzieci i młodzież należy uczyć szacunku do szkoły i osób, które ją tworzą. Już uczniom najmłodszych klas trzeba uświadamiać, że kto kocha innych, nie musi się ich bać i wie, że może im ufać i oczekiwać od nich zrozumienia. Szkoła jest dobrem stworzonym przez ludzi dla ludzi. Jest miejscem, na którym człowiek nie tylko przyjmuje od innych to, co mają mu oni do przekazania, ale także daje to, co ma sam w sobie.

Katecheza

Zadania
biskupów

55. Biskupi są zobowiązani do szczególnej troski o dzieło katechezy w Kościele lokalnym, a zwłaszcza o katechetów, za których chrześcijańską postawę w szkole ponoszą odpowiedzialność udzielając im misji kanonicznej.

W strukturach kurii diecezjalnych należy nadać odpowiednią rangę wydziałom katechetycznym, przekształcając je w wydziały katechezy i szkolnictwa katolickiego.

Odnowa
katechezy

56. Odpowiedzialni za katechezę w Polsce, we współpracy z uczelniami katolickimi, redakcjami pism katechetycznych i stowarzyszeniami katechetów, powinni zintensyfikować wysiłki w celu przygotowania i upowszechniania nowych programów katechetycznych i wychowawczych, a także stworzenia zaplecza pedagogicznego i dydaktycznego odpowiadającego potrzebom katechezy zarówno w szkole, jak i dla dorosłych.

57. Kształcenie katechetów w ramach kolegiów katechetycznych i studiów diecezjalnych powinno być systematycznie doskonalone. Należy zadbać o stworzenie programu tych studiów, zatroszczyć się o wyspecjalizowaną kadrę wykładowców, a także o nowoczesne wyposażenie kolegiów w pomoce dydaktyczne. Należy zmierzać do zapewnienia katechetom pełnego wykształcenia wyższego, obejmującego magisterium z teologii i przygotowanie katechetyczno-dydaktyczne.

Kształcenie
katechetów

Powinno zostać podjęte na szerszą skalę dzieło przygotowania katechetów specjalizujących się w pracy na różnych poziomach kształcenia: szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum.

58. Nieodzowne jest ciągłe podnoszenie poziomu życia duchowego i wykształcenia katechetów. Należy więc organizować systematyczne rekolekcje, sprawną sieć doradztwa metodyczno-dydaktycznego oraz opracowywać materiały i pomoce, odpowiadające wymaganiom współczesnej dydaktyki.

Formacja
permanenta

W trakcie formacji permanentnej katechetów trzeba zwrócić większą uwagę na pogłębianie znajomości prawa oświatowego, zainteresowanie życiem szkoły, kształtowanie postawy dialogu i otwarcia wobec nauczycieli i uczniów, zwłaszcza wobec nie rozumiejących obecności katechety w szkole lub odnoszących się do tej obecności z rezerwą i nieufnością.

Synod przypomina żarliwe wezwanie Jana Pawła II: „[...] bardzo Was proszę, byście nie żalowali trudu i pomysłowości, aby lekcje religii miały swój blask i świeżość, a także ten szczególny urok, jaki z natury Objawienia Bożego jest im właściwy”³⁶.

Każdy katecheta winien zdawać sobie sprawę z chrześcijańskiego obowiązku stałej formacji duchowej i podnoszenia kwalifikacji związanych z jego powołaniem i zawodem. W tym celu powinien wykorzystywać wszystkie środki, wskazane i zalecane przez Kościół.

59. W porozumieniu z odpowiednimi instytucjami kościelnymi należy powoływać doradców dydaktycznych i pedagogicznych dla katechetów przy Wojewódzkich Ośrodkach Metodycznych.

Współpraca
z ośrodkami
metodycznymi
Dalsze
regulacje prawne

60. Obecność katechezy w szkole wymaga bardziej precyzyjnych regulacji prawnych. Dotyczyć one powinny m.in. statusu katechety jako wychowawcy oraz włączenia oceny z religii do tzw. średniej ocen ucznia.

61. „Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus Chrystus najpełniej działa w celu przemiany człowieka”³⁷.

Katecheza
parafialna

W związku z powrotem religii do szkół duszpasterze i inne osoby odpowiedzialne za dzieło ewangelizacji w parafiach nie mogą czuć się zwolnieni z prowadzenia katechezy parafialnej. Funkcją tej katechezy powinno być pogłębienie procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego dokonującego się w rodzinie i szkole przez przygotowanie do przyjęcia sakramentów: Komunii świętej, pokuty i bierzmowania, współpracy z łaską chrztu na co dzień, głębokiego przeżywania liturgii we wspólnocie parafialnej oraz kształtowania postawy więzi z parafią i Kościołem partykularnym. W związku z tym, pilnym zadaniem stojącym przed Kościołem w Polsce staje się opracowanie programu i zakresu funkcjonowania tego typu katechezy. W katechezie parafialnej istnieją duże możliwości wykorzystania do tego celu sal katechetycznych.

62. Synod przypomina wszystkim proboszczom obowiązek szczególnej troski o katechezę osób niepełnosprawnych fizycznie i umysłowo. Obowiązek ten

Katecheza osób
niepełnosprawnych

nakłada kanon 777³⁸. Katecheza osób niepełnosprawnych, podjęta z ewangelicznym oddaniem i miłością, stanowi wielkie bogactwo wspólnoty parafialnej.

Szkoły katolickie

Konieczność tworzenia szkół katolickich 63. Synod wzywa do podejmowania przez diecezje, zakony, parafie, wspólnoty międzyparafialne, a także fundacje i stowarzyszenia katolików świeckich, wielokodusznych inicjatyw mających na celu tworzenie nowych szkół katolickich, dostosowanych do potrzeb miejscowości czy regionu. „Nie wystarczy — stwierdza Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego — kino, rekreacja czy boisko sportowe; często również nie wystarczy sama sala katechetyczna. Potrzebna jest właśnie szkoła. W ten sposób dochodzi się do celu, który w niektórych krajach był punktem wyjścia. Tam rzeczywiście rozpoczęto od szkoły, aby następnie wybudować budynek sakralny i stworzyć nową wspólnotę chrześcijańską”³⁹.

Katolicka tożsamość 64. Synod apeluje do wszystkich odpowiedzialnych za istniejące w Polsce szkoły katolickie o takie przemyślenie ich założeń ideowych, dydaktycznych i wychowawczych, aby formowały one katolików świadomych swojego powołania i miejsca zarówno w Kościele, jak i we współczesnym społeczeństwie.

Duchowość i apostołstwo 65. Pobudzanie i wspieranie inicjatywy nauczycieli i młodzieży w dziedzinie wspólnego i indywidualnego apostołstwa, duchowości i kultury chrześcijańskiej stanowi jedno z istotniejszych zadań szkoły katolickiej. Obecność w szkole aprobowanych przez Kościół stowarzyszeń i ruchów katolickich, różnych typów duchowości i form życia modlitewnego służy wypełnieniu tego zadania.

Obecność Kościoła w szkołach wyższych

Główne zadanie 66. Synod przypomina za Janem Pawłem II, że podstawowym zadaniem szkół wyższych jest „formowanie ludzi nie tylko kompetentnych w swojej specjalizacji, bogatych w encyklopedyczną wiedzę, ale nade wszystko w autentyczną mądrość. Tylko tak uformowani będą oni mogli wziąć na swoje barki odpowiedzialność za przyszłość Polski, Europy i świata”⁴⁰.

Misja wydziałów teologicznych 67. Wydziały teologiczne, wpisujące się stopniowo w krajobraz akademicki współczesnej Polski, powinny — oprócz autonomicznych funkcji badawczych — pełnić zadanie duchowej integracji ludzi uniwersytetu oraz rozmaitych dziedzin badań naukowych.

Duszpasterstwo szkół wyższych 68. Należy nadal rozwijać sieć duszpasterstwa akademickiego. Program jego działania musi być tak określony, aby wspierał uczelnie w kształtowaniu dojrzałych postaw poszukiwania i życia prawdą. Duszpasterstwa akademickie powinny obejmować swoim zasięgiem nie tylko środowiska studenckie, lecz także nauczycieli akademickich. Biskup diecezjalny winien utrzymywać stały kontakt z władzami uczelni. W Kościele w Polsce należy podjąć głębszą refleksję nad poszukiwaniem nowych form pracy duszpasterskiej w środowisku akademickim. Powinny zostać także stworzone nowe struktury organizacyjne tej pracy.

Problemy domów akademickich 69. Studenci zamieszkujący miasteczka uniwersyteckie i domy akademickie są szczególnie narażeni na wpływy kultury laickiej oraz rozmaitych subkultur i sekt. Dlatego potrzebują większego zainteresowania zarówno ze strony kompetentnych

władz uczelni, jak i duszpasterzy parafialnych oraz katolików zaangażowanych w działalność duszpasterstw akademickich i ruchów ewangelizacyjnych.

70. Należy umożliwić studentom szkół pedagogicznych, medycznych, wojskowych i policyjnych, a także przygotowujących się do innych zawodów o znaczącej funkcji społecznej, zaznajomienie się z zasadami etyki zawodowej.

Nowe formy duszpasterstwa w szkołach wyższych

Odnowa struktur uczelni katolickich

71. Uczelnie katolickie i wydziały teologii powinny stawać się miejscem owocnego dialogu światopoglądowego, ekumenicznego i międzyreligijnego.

Ośrodki dialogu

72. Specjalizacje katechetyki i pedagogiki chrześcijańskiej wymagają odnowy ze względu na zmienioną sytuację katechezy, możliwość wielorakiej współpracy Kościoła i szkoły oraz zwiększenie liczby szkół katolickich. Na kierunkach tych należy poświęcić więcej miejsca założeniom ideowym, organizacji i funkcjonowaniu szkolnictwa katolickiego.

Katechetyka i pedagogika

73. Uczelnie katolickie, uwzględniając współczesne poszukiwania duchowe, powinny zadbać o szerszy zakres badań i zajęć umożliwiających poznanie teologii świętości, duchowości chrześcijańskiej, psychologii duchowości oraz nurtów i form duchowości pozachrześcijańskiej.

Badania nad duchowością

74. Należy rozwijać studia architektury i budownictwa kościelnego, konserwacji zabytków kościelnych, a także muzealnictwa i archiwistyki. W strukturach uczelni winno być lepiej dostrzegane znaczenie kierunku muzykologicznego, zwłaszcza jeśli chodzi o zaniedbaną dziedzinę kształcenia organistów i konserwatorów organów.

Architektura i sztuka

75. Tworzenie ośrodków życia uczelnianego z kościołem akademickim, biblioteką, zakładami, domami akademickimi dla pracowników i studentów, księgarnią akademicką itp. stanowi pilne zadanie uniwersytetów i akademii katolickich.

Ośrodki życia akademickiego

76. Seminaria Duchowne i kolegia teologiczne coraz częściej współpracują z uniwersytetami, akademiami i wydziałami teologii. Uczelnie te powinny w większym stopniu oddziaływać na seminaria i kolegia pod względem naukowym.

Współpraca międzyuczelniana

„Człowiek ma żywą świadomość, iż prawda jest poza i «po- nad» nim samym. Człowiek prawdy nie tworzy, ale ona sama się przed nim odsłania, gdy jej wytrwale szuka. Poznanie prawdy rodzi jedyną w swym rodzaju duchową radość, *gaudium veritatis*. [...] W tym przeżyciu radości poznania prawdy [...] można widzieć także jakieś potwierdzenie transcendentnego powołania człowieka, wręcz jego otwarcia się na nieskończoność”⁴¹.

Synod wyraża wdzięczność nauczycielom, profesorom i wychowawcom, którzy nawet pośród największych przeciwności nie zagubili sensu swojego wzniesłego powołania do służby prawdzie. Dzięki ich świadectwu pokolenia Polaków mogły poznawać blask prawdy, która niesie wyzwolenie i zachować wiarę w nieskończone powołanie człowieka.

Synod spogląda z miłością na tych wszystkich, którzy — zwłaszcza w latach totalitaryzmu — zostali uwiedzeni błędny-

mi teoriami i zaprasza ich do poszukiwania prawdy, „dopóki pozwala się znaleźć”.

Synod wzywa wszystkich nauczycieli, profesorów, katechetów i wychowawców, aby miłując powierzone im dzieci i młodzież nadal z wiarą i oddaniem uczyli ich siły ducha, głębi umysłu i wrażliwości serca.

Przypisy:

- ¹ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Szkoła katolicka*, 26.
- ² Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 5.
- ³ *Tamże*, 3.
- ⁴ Jan Paweł II, adhort. apost. *Familiaris consortio*, 36.
- ⁵ Por. KPK, kan. 796.
- ⁶ Stolica Apostolska, *Karta praw rodziny*, art. 5; por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 6.
- ⁷ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 6.
- ⁸ Por. *tamże*, 8; Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Szkoła katolicka*, 14; KPK, kan. 800, § 2.
- ⁹ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 5; Paweł VI, adhort. apost. *Evangelii nuntiandi*, 70.
- ¹⁰ Por. Jan Paweł II, *List do rodzin*, 16.
- ¹¹ Por. Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Katolik świecki świadkiem życia w szkole*, 16.
- ¹² Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 73.
- ¹³ Por. *tamże*, 75.
- ¹⁴ Por. KPK, kan. 800–806.
- ¹⁵ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 8.
- ¹⁶ Wytoczne Konferencji Episkopatu dla szkół katolickich w Polsce.
- ¹⁷ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, 8; por. Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Szkoła katolicka*, 33–37; *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*, 47–65.
- ¹⁸ Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska o uniwersytetach katolickich*, 1.
- ¹⁹ Jan Paweł II, V Pielgrzymka do Ojczyzny, Przemówienie w kościele św. Anny, Kraków, 8 VI 1997 r.
- ²⁰ Jan Paweł II, enc. *Fides et ratio*, 5.
- ²¹ Sobór Watykański II, *Dekret o wychowaniu chrześcijańskim*, 10; Jan Paweł II, konst. apost. *Sapientia christiana*, II.
- ²² Jan Paweł II, *Konstytucja o uniwersytetach katolickich*, I.
- ²³ Por. *tamże*, 12–16.
- ²⁴ Jan Paweł II, konst. apost. *Sapientia christiana*, art. 4–8; KPK, kan. 816 § 1.
- ²⁵ *Tamże*, art. 26–27; Jan Paweł II, list apost. *Ad tuendam fidem*; KPK, kan. 750; 1371 nr 1; KKK, 1436.
- ²⁶ Por. KPK, kan. 821; 812.
- ²⁷ Preambuła, art. 12. 13.
- ²⁸ Art. I p. 2, art. 12. 13.

- ²⁹ Ministerstwo Edukacji Narodowej, Zarządzenie nr 8 z dnia 15 V 1997 r.; *Reforma systemu edukacji — projekt*, Warszawa 1998.
- ³⁰ *Konkordat*, art. 14. 2–4.
- ³¹ *Tamże*, art. 12. 1.
- ³² *Tamże*, art. 12. 3–4.
- ³³ Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 12 IX 1990 r., art. 3
- ³⁴ *Konkordat*, art. 15. 1.
- ³⁵ *Tamże*, art. 15. 3.
- ³⁶ Jan Paweł II, IV Pielgrzymka do Ojczyzny, Przemówienie w katedrze wrocławskiej, 7 VI 1991.
- ³⁷ Jan Paweł II, adhort. apost. *Catechesi tradendae*, 23.
- ³⁸ KPK, kan. 777, 4°.
- ³⁹ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*, 41.
- ⁴⁰ Jan Paweł II, V Pielgrzymka do Ojczyzny, Przemówienie w kościele św. Anny, Kraków 8 VI 1997 r.
- ⁴¹ *Tamże*.